

Naujienu Antroji Dalis

NR. 820

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXII METAI

J. KLAUSEIKIS

DĖL PRASIMANYMŲ APIE G. VELIČKĄ

Žvilgsnis į Los Angeles lietuvių parapijos istorinių brožu knygą

Šv. Kazimiero parapija, Los Angeles, Calif., minėdama savo veiklos 25 metų sukaktuves, birželio 19 d. rindon paleido parapijos istorijos knygą. Vardiniame puslapyje yra tokios eilutės: Jurgis Gliauda (šv. Kazimiero parapija) Los Angeles mieste (Istoriniai brožai) 1941—1966 m. (Brooklyn, New York) 1966.

Leidėjas, spaustuvė ir kaina nepažymėta. Iš parapijos laikraščio žinoma, jog klebono J. Kučingio sumanymu imtasi knygą išleisti ir užsakyta Jurgiui Gliaudai parašyti. Leidimo išlaidoms buvo renkamos garbės ir eilinės prenumeratos. Dabar knyga parduodama po 5 dolerius. Iš to pat parapijos "Lietuvių Žinių" laikraščio žinoma, jog knyga spausdinta Brooklyne, N. Y., pranciškonų spaustuvėje. Yra 231 puslapis, daug fotografijų, išvaizda graži.

Raštuose nesitenkinta vien parapijos reikalais bei parapijos istorija. Tas ir paskatina mus išeiti su šiuo viešu pareiškimu, ypač knygoje esant prasilenkimui su įsakymu — nekalbėk netiesos!

Gasparas Velička savo draugų nebuvo apleistas!

Parapijos istorikas Jurgis Gliauda skyriuje "Mirties piūtis" rašo apie 1962 metais mirusius parapijos fundatorius, o po jų skiria tuziną eilučių rašytojui, aktoriumi ir režisieriui Gasparui Veličkai. Apie jį rašoma:

Tais pat metais mirė aktorius Gasparas Velička, savo draugų apleistas, globojamas Ikiadvasio Jauno šokėjo Jaunučio Puodžiūno. Jaunutis priglaudė jau visiškai negaluojančią Veličką ir rūpinosi juo iki paskutinės jo gyvenimo minutės.

Pastatęs čia kelis savo spalvingus veikalus, subūręs scenos darbui mėgėjų teatralus, Velička ypač iškilio pastatęs "Nemunas žydi", kuris buvo pirmas čia tokio kalibro ir žanro pastatymas. Jis taip pat turėjo nemažų ir literatūrinių gabumų, ir spaudoje rodėsi daug jo apybraižų. Daug jo raštų liko po jo mirties neskelbtų, ir laukia savo tyrinėtojo. Daug davęs kitiems, jis kankinosi ir mirė ant svetimos sofos.

Ir keista. Parapijos istorikas nė vienu žodžiu negalėjo paminėti, kuo Gasparas Velička yra patarnavęs šv. Kazimiero parapijai, bet rado reikalą tą žmogų neteisingsiais žodžiais ir jo draugų šmeižimu paminėti. Toks J. Gliaudos raštas tik parodo, kokio "kalibro" ir "žanro" "istoriko" esama.

Trumpai galima pasakyti, jog Gasparas Velička savo draugų nebuvo apleistas, bet prasimanymams atremti plačiau peržvelsim Gasparo Veličkos ligos laikotarpį.

Ta proga reikia viešai priminti ir Jurgio Gliaudos "piršlybas" Veličkai į draugystę. Kad ir ne asmeninę, bet literatūrinę, teatrinę. Savo komediją "Kaukių balius" buvo įteikęs Los Angeles Dramos Sambūrio valdybai, kad Gasparui Veličkai režisuojant veikalas būtų suvaidintas. G. Velička komediją nesutiko režisuoti, kaip ji parašyta. Surašė savo nuomonę ir pasiūlymus pataisoms padaryti. Kaip G. Velička pasakojo, tarpininku buvo Vladas Gilyš, Dramos Sambūrio valdybos narys. J. Gliauda režisieriaus pastabas gavęs, smarkiai užsigavęs ir atkirtęs priekaištingai, kad Velička norįs jį pamokyti, kaip veikalus rašyti... Velička šį įvykį papasakojęs pabrėžė, jog nuo to laiko J. Gliauda "nutraukė diplomatinis santykius". Draugystė neužimezgė. Dabar, keliems metams po Gasparo Veličkos mirties, J. Gliauda parodė, kaip jis moka "istoriją" rašyti.

(Panašus nesupratimas tarp autoriaus J. Gliaudos ir tarp režisieriaus J. Kaributo anais metais privedė prie to, kad nutrūko "Čiurlionio" vaidinimo repeticijos ir veikalas nesuvaidintas. Praeitų metų rudenį J. Gliauda pradėjo Dramos Sambūrinį pirmininkauti ir pirmu žygiu buvo suvaidintas jo "Kaukių balius", skelbta, jog suvaidins ir "Čiurlionį").

Klebonas J. Kučingis įteikė draugų dovanas G. Veličkai

1962 m. kovo 27 dienos "Naujienu" numeryje, Gasparui Veličkai prašant, buvo išvardinti draugai, kurie atsiuntė jam laiškus ir dovanų — pinigų. Tai: čekagiškiai menininkai, susibūrę į Scenos Darbuotojų Sąjungą; Dainavos ansamblis; solistė Klimaitė, buvusi Tautinio Ansamblio narė ir kiti to ansamblio nariai; solistas Vladas Baltrušaitis ir ponia Baltrušaitienė, iš Brooklyn, N. Y.; bendradarbiai vaidintojai iš Omahos, Nebr.

Kai kurie čia paminėti Veličkos draugai savo dovanas atsiuntė į šv. Kazimiero parapijos kleboniją, prašydami perduoti ligoniui. Klebonas J. Kučingis Veličkai čekį atvežė ir Puikūnų namuose įteikė.

Gasparas Velička buvo religingas. Jo akivaizdoje niekas negalėjo prieš dievybę, prieš religiją kalbėti—tuoj užsidegavo, bet pats nevengdavo aiškinti, jog katalikų religija nebūtinai esanti pati geriausia. Gražios mistikos, jis sakydavo,

Gasparas Velička, rašytojas, aktorius ir režisierius, miręs 1962 metų rugpjūčio 7 dieną.

esą ir kitose religijose, pavyzdžiui — budistų tikėjime. Sirgdamas nesiprašė kunigo religiniam patarnavimui. Kai vienas kunigas pas J. Puodžiūną jį aplankė, tai visai į kalbas nesileido. Nuo rugpjūčio 1 dienos ligonis jau kartais nesąmoningai nušnekėdavo, kartais pamesdavo laiką, o po savaitės jau visai miriop ėjo. Vienas jo draugas, Jonas Vidžiūnas, sakėsi telefonu paskambinęs klebonui, Kučingiumi ir priminęs: — jei norima, kad Gasparas Velička katalikiškai gyvenimą baigtų, pats laikas kunigui su ligoniu pasikalbėti. Paskutiniai sakramentai suteikti rugp. 6 d., o 7 d. mirė. Ir šitoks Jono Vidžiūno elgesys rodo, kad tas draugas net ir mirties agonijoje nebuvo Gasparo Veličkos apleidęs.

Pagalčiau peržvelgus parapijos laikraščio, "Lietuvių Žinias", randame žinelių, iš kurių labai aiški ir teisinga išvada — Gasparas Velička draugų nebuvo apleistas, kaip dabar istorijos knygoje meluojama. 1962 m. 7 numeryje rašoma apie Veličkos ligą ir baigiama sakiniu: "Losangelečiai p. Veličką labai užjaučia, aplanko ir jam padeda". Kitame laikraščio numeryje rašoma, jog Gasparas Velička po operacijos iš ligoninės grįžo namo. Žinia baigiama šitaip: "Dainavos Ansamblis, su kuriuo p. Veličkai teko Chicagoje ilgą laiką darbuotis, parodė jam daug realios užuojautos ligos metu".

Mes labai ir nesistebime, kad J. Gliauda ėmėsi parapijos istorijoje prasimanymus rašyti, tačiau nesuprantama, kaip klebonas tai leido istorijos knygoje spausdinti? Nebent jis knygos įžangą parašė ir J. Gliaudą giria pats tos "kūrybos" neskaitęs?

Aplinkybės, kuriose ligonis pas J. Puodžiūną apsigyveno

Yra liudininkai—dori ir mielaširdingi parapijos žmonės — Sofija ir Jonas Puikūnai, kurių namuose Gasparas Velička ilgai sveikas ir vėliau sirgdamas gyveno. Jie gerai žino, kas lankė ir kurie draugai Gasparui Veličkai paslaugas darė. Ir Puikūnų santykiai su Velička nebuvo vien tik kaip namo savininkų santykiai su nuomininku, bet tikrai daugiau negu draugiški. Kartą į Puikūnų namo antrą aukštą, kur Gasparas gyveno, belipant ant laiptų pasitiko p. Puikūnas. Jis žinojo, kad tarp kitų lankytojų nuolat ir aš ligonį lankau, tad tuoj ir pasakė: "Eik žemyn, į mūsų butą, ten Gasparas. Yra ponai Railai atvažiuavę." Trumpai pasikalbėjau su p. Puikūnu, pasidžiaugiau, kad Gasparas ne-nuobodžiauja, turi lankytojų ir nuvažiuavau vidun neužėjęs. Taigi, p. Puikūnai kuo tik galėjo, ko tik ligoniui gero padaryti įmanė — to negalėjo, net ir savo salione leido lankytojus priimti.

J. ir S. Puikūnų namuose vieni ilgiau, kiti trumpiau yra gyvenę: Teofilė Mickevičienė, Kleva Vidžiūnienė, Jonas Vidžiūnas, Algirdas Gustaitis, Alfa Vasiliauskas ir kit., kurie labai daug ligoniui Veličkai padėdavo, kai kurie jų jau nuo seniai artimi draugai. O Dramos Sambūrio valdybos narys Vladas Gilyš yra labai ir labai daug ligoniui patarnavęs. Ona ir Andrius Mironai taip pat liko Gasparo draugais iki jo mirties.

J. Gliauda parapijos istorijos knygoje rašo, bet arba jis visai nežino nei kada, nei kokiomis aplinkybėmis Velička išsikraustė iš Puikūnų pas Jaunutį Puo-

džiūna, arba — sąmoningai ne-teisybę rašo, ypač, kad faktus patikrinti labai būtų buvę lengva.

Jaunutis Puodžiūnas turėjo išsinuomavęs namuką ir ieškojo subnuomininko. Gegužės mėnesį, Gasparas Velička, nors ligonis, bet dar gana stipriai laikėsi, — nutarė kraustyti pas Puodžiūną. Iš Puikūnų namo išsikelti norėjo dėl dviejų priežasčių: p. Puikūnai jau kalbėjo, jog namą parduos; be to, Gasparo kambario langas nuo vidurdienio buvo nuolat saulės apšviestas, labai įkaisdavo kambario oras, tai buvo nepatogumas ligoniui.

J. Gliaudos raštas, jog „visiškai negaluojujanti Veličką“ priglaudė Jaunutis Puodžiūnas, nėra teisingas ir be reikalo metamas įtarimas, tartum ir ponai Puikūnai per tiek metų pas juos gyvenusį Veličką, kai tas jau sunegalavo, būtų apleidę. Velička pats tada buvo sąmoningas ir jis padarė tokį sprendimą, kurs jam atrodė geriausias, atmesdamas kitus draugų pasiūlymus.

Išsikraustymas porai savaičių užsitęsė: Vladas Gilys išvažiavo atostogų. Kiti draugai siūlėm perkraustymo pagalbą, bet Gasparas atsisakė. Kartą sakė, jog sloga turįs, negalįs kraustyti, o kitą kartą griežtai pasakė, kol Vladas Gilys nesugrįš, nesikraustysiąs. Mat, Vladas Gilys ir Gasparas Velička labai nuoširdūs draugai; kartais Gili savitartyje Veličkos adjutantų pavadindavome. Kraustantis, kaip sakoma, „apsišvarinama“ nuo nereikalingo turto. Yra žinoma, jog Velička norėjo kartu su Giliu peržiūrėti savo asmeninius laiškus, užrašus, fotografijas, etc. — kas reikalinga vežti į naują butą, o kas nereikalinga — sunaikinti. Perkraustyme dalyvavo ir Jaunutis Puodžiūnas.

Dar Gasparui gyvam esant buvo ir daugiau „Naujienuose“ išspausdintų žinelių, kaip jis gyvena. Ką kurios ligonio prašymu: padėka draugams už laiškus ir atsiprašymas dėl neparašyto į laiškus atsakymo; jo susirašinėjimas su Chicagoje gyvenančiu Baliu Pakštu; padėka Sofijai ir Jonui Puikūnams, ir kt. Mirties metines minint, 1963 m. rugp. 3 ir 10

Dalis publikos „Gintaro žemės Pasakos“ vaidinime Los Angeles, gegužės 28 d. Iš kairės: p. Voryliene, jos vyras A. Vosyliu (vaidina Svirbūta); Elena Jasiulevičiūtė, iš Lenkijos valdomo Seino-Suvaikų krašto paviešėti atvykusi lietuvaitė; Vladas Jasiulionis, Jariulovičiūtė dėda, taip pat kilęs iš lenkų okupuotos Lietuvos dalies, Naujienuose rašęs apie lenkų šventvagystes Vilniuje.

Foto L. Briedis

Muzikos ir dainavimo papuošalo tvarkymo kambaryje, iš kairės: kompozitore G. Gudaurkienė, Dalia Jasiukoniene ir filmų moksia universitete baigęs Povilas Jasiukonis. Jis labai skoningus muzikos garsus pravedė „Gintaro žemės pasakos“ vaidinime gegužės 28 d., Los Angeles scenoje. Foto L. Briedis

dienomis „Naujienu“ antrojoje dalyje buvo gana plačiai jo gyvenimo paskutiniai mėnesiai aprašyti. Parapijos istorikas rašo, jog jis naudojosi ir „Naujienuose“, bet nepasako kuriais numeriais, kuriais temai. Tik jau apie Veličką rašydamas jis nesinaudojo nei „Naujienuose“, nei parapijos laikraščiu, bet pats savo nesuvaldomą fantaziją paleido darban.

Viltis ir noras gyventi

Priešingai Jurgio Gliaudos teigimui, jog draugams apleidus „visiškai negaluojujanti“ Veličką Puodžiūnas priglaudė, yra tiesa, kad tada, kai Velička apsisprendė nusisamdyti vietą ir gyventi pas Puodžiūną, jis dar buvo gana stiprus: vaikščiodavo, pats sau užkandį pasigaminavo, pvz. kiaušiniene kepavo, vaikščiodavo ne tik kambaryje, bet išeidavo į lauką ir kartais Vladas Gilys pavakariais išsiveždavo į Los Angeles kalnus ir į dykumas gryname ore pabūti.

Persikėlęs pas Puodžiūną Gasparas gerai jautėsi ir turėjo daug vilčių dar ilgai gyventi. Naujai užsisakė keletą lietuvių laikraščių. O juk visiškai negaluojujanti ir laikraščiai neberūpi! Ir iš pašalinių niekas negalėjo pasakyti, kiek jis dar gyvens, kokia gyvenimo bus pabaiga. Prašneko jis, jog net naujon vieton persikėlimo „įkurtuves“ surengs ir pasikvies svečių — taip gerai jautėsi. Įkurtuvių planas pasikeitė, bet keli draugai susirinko-

me, Vladas Gilys atsivežė filmams ir spalvotiems paveikslams rodyti aparatūrą. Vakara praleidome Gilio atostogų kelionės ir kitais vaizdais besidžiaugdami. Ir Gasparas buvo labai patenkintas pramoga.

Pas Puodžiūną gyvenanti Veličką lankydavo vietiniai draugai bei pažįstami, bet kartais užsukdavo ir svečiai keliauninkai iš kitur. Kartą radau du ne-

Losangeliečiai vaidintojai po „Gintaro žemės“ spektaklio geg. 28 d. Vaidinimo autorius — Petras Babickas. Foto L. Briedis

pažįstamus lankytojus ir susipažinome. Tai p. Agurkis ir p. Kovas iš Omahos. Lankytojų dauguma buvo ne iš mandagumo, bet iš nuoširdumo — daug kas pagalbą pasiūlė ir suteikė, jei tik Gasparas neatsisakė priimti.

Liepos antroje pusėje Gasparas pradėjo smarkiai blogėti, o ypač po 25 dienos nusimaniman puolė, kai sužinojo ligą (vėžį) ne tik kakle, bet ir plaučiuose esant. Čia reikia dar priminti, jog nei pas daktarą, nei ligoninėn Gasparas Velička nei autobusu nei taksi nevažiavo, bet visada draugai pavėžindavo, ypač tuo daug yra patarnavęs Alfą Vasiliauskas dabar pavarde sutrumpinęs į Aras.

Gasparo Veličkos draugai, taip pat draugavusieji ir su Jaunučiu Puodžiūnu, žino, kad Gasparas užsimokėdavo sutartą nuomą ir kitas, pvz. maisto, išlaidas. Vertinome ir vertiname Jaunučio Puodžiūno pagalbą, kurią jis iš draugiškumo suteikė Gasparui, bet manome, jog Jaunutis Puodžiūnas gerbia ir kitus Gasparo Veličkos draugus ir nesutiks su parapijos istoriku, jog kiti draugai ligonį apleidė.

Klaidžioja J. Gliauda ir Veličkos kūryboje

Parapijos istorikas Jaunutis Puodžiūną pavadina jaunu šo-

kėju. Tas rodo, jog autorius nė Puodžiūno nepažįsta.

Jau 1947 metais Jaunutis Puodžiūnas šoko Lietuvių Tremtinių Baletu surengtame „Coppelia“ spektaklyje Augsburgėje. „Žiburių“ bendradarbis, aprašydamas premjerą, rado reikalo pažymėti, jog kordebaletas „maišytas“ — ta prasme, kad į jo sudėtį įėjo senų ir jaunų, tremtyje pradėjusių baletu profesiją, artistų. Kordebalete šoko ir Jaunutis Puodžiūnas. Bet nuo Augsburgės iki Hollywoodo baletininko kelias buvo ilgas. Net penkiolika metų buvo praėję nuo „Coppelijos“ iki to laiko, kai Gasparas Velička pas Jaunutį apsigyveno. Iš vardo Jaunutis visada bus jaunas, bet kaip šokėjas jau buvo labai patyręs ir aukšto lygio pasiekęs baletu menininkas, turėjęs Hollywood savo studiją jauniems šokėjams mokyti.

Nepažįsta J. Gliauda nė Gasparo Veličkos kūrybos ir net patinęs prieš rašydamas susipažinti.

Gasparui Veličkai Los Angelėj nereikėjo scenos darbu su-

burti mėgėjus teatralus, kaip „istorikas“ nušneka, nes čia jau nuo anksčiau veikė Dramos Sambūris, o „Nemunas žydi“ niekada čia nestatytas — nevaidintas.

Gasparas Velička iškilo su „Šienapiūte“ 1943 metais Lietuvoje, o kai „Nemunas žydi“ pradėtas vaidinti po karo Vokietijoje lietuvių stovyklose, tai Gasparas Velička jau buvo garsus režisierius ir kūrėjas, kurs pats pirmasis iš lietuvių teatralų ir rašytojų ėmėsi dramos elementus jungti su tautiniais šokiais, tautine liaudies muzika ir dainomis. „Nemunas žydi“ buvo vaidintas Chicagoje, Clevelande, Detrote, Toronte, bet niekada Los Angelėj nevaidintas, tad yra Jurgiui Gliaudai, kaip dabartiniam Dramos Sambūrio pirmininkui, progos pasireikšti: vietoj savų komedijų vaidinimus rengus — suorganizuoti „Nemunas žydi“ spektakli.

Los Angelėj yra buvęs suvaidintas ar pastatytas Gasparo Veličkos muzikinis veikalas „Žydintis vasaros vėjas“, 1959 metais, gegužės 10 d., Dramos Sambūrio, „Dainos“ okteto ir šv. Kazimiero parapijos choro sutelktinėmis jėgomis. Spektaklis buvo Immaculate Heart College auditorijoje.

„Vasaros žydintis vėjas“ jokiū būdu negali būti sutapa-

tinamas su "Nemunas žydi", nes tai skirtingi kūriniai. Gasparas Velička buvo rašytojas, kurs savo veikalų nesaugojo. Artimai draugavęs Andrius Mironas yra pasakojęs, jog Chicagoje sumanius vaidinti "Nemunas žydi", Gasparas Velička pats buvusius Tautinio Ansamblio narius feiravęsis, ar kas neturi tą jo kūrinių. Los Angelėj vaidintasis "Žydintis vasaros vėjas" yra pataisytas ir pakeista "laida" Lietuvoje vaidintosios "Šienapiūtės". Kadangi daug pakeitimų padaryta, autorius savo kūrinių nauju vardu pavadino.

"Ant svetimos sofas"...

Labai keista yra parapijos istorijoje išspausdintojo Veličkos aprašymo pabaiga: — "jis kankinosi ir mirė ant svetimos sofas". Kai kas iš draugų, kaip girdėjau, supranta tai pasityčiojimu iš mirusiojo.

Gasparas Velička nebuvo koks fanatikas, kokių girdime esant vienuolių budistų, kurie kankinasi ir net susidegina. Gasparą Veličką liga kankino, jis kantriai kentėjo, bet savęs nekankino.

Kai rašoma žmogaus biografija ar jo darbų vertinimas, ir tokie raštai spausdinami atskira knyga ar net keliais tomais — tik tokiu atveju būna aprašoma smulkiai: ne tik ką žmogus nuveikė, kokie jo vertingi darbai, bet ir ką valgė, kaip rengdavosi, ką mėgo ir t. t. Tačiau Gasparui Veličkai, grynai parapijos istorijos reikalui parašytoje knygoje, skirta tik tuzinas eilučių, tad kodėl taip svarbu buvo pabrėžti, jog mirė ant svetimos sofas? Nori tuo "istorikas" Gļiauda pasididžiuoti, jog jis turi savo sofa? Jei parapijos istorijoje rašta reikalo (net melagingai!) priekaištauti, jog Gasparas buvo draugų apleistas, tad ar netiktų kelti klausimą: kodėl parapijos vadovybė nepadarė gero darbo ir nepasistūlė ligoniui savo sofa? Nuo senų laikų tradicinis yra parapijos uždavinys apleistais žmonėmis rūpintis, o ne prasimanytai priekaištauti, kad kiti apleido.

Gasparo Veličkos draugams yra žinoma, jog jis sveikas būdamas dirbo ir taupė. Kai pradėjo sirgti, santapos po dviejų operacijų tirpo. Nei į visuomenę, nei į draugus jis pinigines paramos nesišaukė, nes ne-reikėjo: artimi draugai apie jį ligą patyrę neprašomi ir neraginami pinigų atsuntė. Keli toliau gyvenę draugai, kai sužinojo, jog Gasparas Velička mirė, dar pinigų atsuntė laidotu-vėms, atsuntė ir jo sesuo. Paties Gasparo pinigais velionis palaidotas be jokių skolų, be jokių viešų rinkliavų ir draugų prisidėjimu ant kapo įtaisytas metalinis antkapis su įrašais.

Amerikoje milijonai žmonių, ir labai turtingų, gyvena apartamentuose, viešbučiuose — "ant svetimos sofas" — tai yra jų grynai asmeninis dalykas, kokį gyvenimo būdą pasirenka. Ly-

KAZI KEPALĄ PRISIMINUS

Šių metų birželio 12 d. miręs pedagogas, kalbininkas, spaudos bendradarbis, visuomenininkas K. Kepalas buvo įdomi asmenybė ir jo gyvenimas įvairiais darbais įturtintas.

Aukštojo mokslo studijas — filologiją pradėjo Petrograde bene 1911 m. Buvo uolus Lietuvos Studentų draugijos narys. Dalyvavo lietuvių studentų visuomenininkų susirinkimuose, tai yra ėjo tada kartu su socialdemokratais.

Pirmam pasauliniam karui prasidėjus, jis įstrigo Vilniuje ir iš jo pasitraukti nesirengė. Čia pradėjo bendradarbiauti socialdemokratų leidžiamame Darbo Balse. Ateidavo į Darbo Balso bendradarbių susirinkimus. Susirinkimuose mažai kalbėdavo, išskyrus tuos atvejus, kai būdavo paliestas lietuvių kalbos klausimas ar kas panašaus. Bet jei toks reikalas

gaili ir Gasparas Velička savo laisvu apsisprendimu pasirinkdavo, kur ir kaip gyventi. Buvo jis pajėgus ir savo sofa nusipirkti, bet kad nepirko, tai, matyt, nenorėjo.

Po Gasparo Veličkos mirties Los Angeles šv. Kazimiero Parapijos "Lietuvių Žinios", 1962 metų 18 nr., rašė, jog buvusių draugų — organizacijų ir asmenų — esančios užprašytos už Gasparą Veličką dar penkerios mišios. Taigi, pačios parapijos vadovybės paskelbtomis žiniomis tegalima tik viena išvada: draugai Gasparo li-goje neapleido, neužmiršo jo ir po mirties. Bet J. Gļiauda pasielgė kitaip. Romanų laurais apsisvainikavęs autorius jau tiek iškilęs į puikybę, kad nekontroliuoja savęs ir priterliojo parapijos istorijos knyga. Bet kur jis pats nors kiek pirštą prikišo, apsisukęs rašo, kad triumfu triumfuota. Toks pavyzdys yra ir parapijos knygoje.

(Į parapijos knygos neparapines kitas "įdomybes" žvelgsim kitą kartą).

atsirasdavo, tai K. Kepalas jau buvo sunkiai suvaldomas. Tokiais klausimais jis galėjo kalbėti nors visą parą, ir jo turima medžiaga bei žinios nebuvo išseimamos.

Pirmojo pasaulinio karo metu, vokiečiams okupavus Vilnių ir ten pradėjus veikti Lietuvos gimnazijai, K. Kepalas buvo pakviestas dėstyti lotynų kalbą. Džiaugėsi ir pirmas jo susirūpinimas buvo parašyti lietuvių kalba vadovėlių lotynų kalbai. Pradėjo darbą atsidėjęs ir tesėjo, — išėjo pirmas lietuvių kalba lotynų kalbai vadovėlis, kuris vėliau išgalėjo visos Nepriklausomos Lietuvos gimnazijose. Darbas buvo rūpestingai, gerai atliktas.

Lietuvos žmonėms subrudus nusikratyti svetimų jungo ir pasiryžus gintis nuo maskvinių raudonųjų imperialistų, ramus, taikus K. Kepalas plunksną ir mokyklą pakeičia į šautuvą — stojo savanoriu į organizuojamą Lietuvos kariuomenę. Bet kaip tik Nepriklausoma Lietuva virto faktu ir jos priešai buvo priversti susitaikyti ar pasirašyti taiką, K. Kepalas pasišalino iš kariuomenės ir vėl grįžo į mokytojo darbą. Jis buvo paskirtas lotynų kalbos mokytoju Aušros gimnazijoje Kaune. Čia mokytojavo ilgas metus, dėstydamas lotynų kalbą. Vėliau buvo pakviestas Vytauto Didžiojo Universitete Kaune dėstyti lotynų kalbą. Tas jo dalykas buvo mėgiamiausias ir pagrindinis žinomas. Neprašydavo mažiausios progos pakalbėti apie lotynų kalbos privalumus, jos išgalėjimą raštijoje ir bendrai kultūroje bei į valstybių gyvenimą.

K. Kepalas nemėgo liesti politikos. Laikėsi nuo visų politinių ginčų nuošaly, bet buvo tvirtas demokratinės (santvarkos) šalininkas.

Mudu ssaipaižinę dar visuomenininkų gretose Petrograde. Neretai Kaune sueidavom. Kai kada jis užeidavo pas ma-

ne. Jei kuomet mudviejų kalba nukrypdavo į politiką, jis čia pat susigriebęs sakydavo: — Grįžkime į mudviem artimų praeitį. Iš ten niekas nekerštaus, nebais, jei vieną ar kitą įvykį parodysime tikroje istorijos šviesoje. Ir neretai, vakarop pas mus atėjęs, išeidavo švintant ir skubėdavo, kad nepavėluotų į pamokas... Tokie atsitikimai buvo keli.

Pamėgęs mokytojo profesiją, pasitraukęs antrojo pasaulinio karo pasėkoj į V. Vokietiją ir čia tuoj pasirūpino susirasti mokytojo darbą savo specialybėje: Miunchene gimnazijoje dėstė lotynų kalbą.

1959 m. įsikūrė New Yorke, kur ir mirė, sulaukęs 75 metus.

Bendradarbiavo įvairioje spaudoje, vertė lotynų klasikų ir čia mėgiamiausi jo pasikalbėjimai buvo lotynų kalba ir literatūra.

Prieš kelis metus suėjova priece Dariaus-Girėno paminklo Brooklyne liepos 17 d. tu drąsiųjų lakūnų skridimo paminėjimo metu. Nespėjova persimesti vienu kitu žodžiu, ir tuoj mudu atsidurėm Romos imperijos laikmetyje ir rausėmės ano meto literatūroje. Čia K. Kepalas pasisakė, kad neturi smagesnio darbo kaip daryti vertimus iš lotynų kalbos. Toji kalba tokia tiksli, kaip ir matematika. Kiekvienas žodis turi savo vietą ir tik vienintelę prasmę, — jos neiškrepis.

Tada ir pareiškė didelį savo pasitenkinimą dukros muzikos pamėgimu ir jos toje srityje pasisekimu.

Tai ir buvo mudviejų paskutinis pasimatymas su K. Kepalu.

Būtų gera ir naudinga padaryti pilną sąrašą kas K. Kepalo buvo parašyta, o kas jį buvo parašyta, buvo gerai apgalvota ir sveikomis mintimis išdėstyta.

Jo straipsniai išmėtyti po įvairią spaudą. Dabar visa surinkti būtų sunkokas darbas, juo labiau, kad ne visą JAV, ne visą Lietuvoje ėjusią spaudą čia galima aptikti.

J. Vlks.

Kalifornijos Universiteto studentas Jim Ryan pradėjo mylios lenktynes su didoka studentų grupe, bet prie pabaigos jis buvo vienas. Vieni nepajėgė mylios nubėgti, o kiti atsiliko bent mylios ketvirtadali.

VERTINGOJI KRITIKA

Rašo P. K.

Kritika atskiria grūdus nuo pelų — padeda nušviesti klausimą iš visų pusių. Kritikos darbas yra sunkus, reikalaujantis daug laiko, gabumų, žinių, pasišventimo ir drąsos. Diktatūros kraštuose valdžios, valdininkų darbų kritika beveik visur yra uždrausta ir aštriai baudžiama, o demokratinėse valstybėse tai yra leidžiama; toji laisvė yra net Konstitucijoje garantuota. Lietuvoje tautininkų valdymo laikais toji kritika buvo uždrausta, viešpatavo spaudos cenzūra. Šiame krašte ir kai kur kitur kritikos teise plačiai ir laisvai naudojama.

Vienas iš geriausių ir žymiausių mūsų kritikų yra Jonas Augustaitis. Jis parašė šių dviejų storokų knygų vertingą kritiką — įvertinimą: S. Rašlikio — „Kovose dėl Lietuvos“ ir A. Merkelio — „Antanas Smetona, jo visuomeninė, kultūrinė ir politinė veikla“. Tie J. Augustaitis rašiniai buvo atspausdinti „Naujienose“.

Dėl tų knygų ir jų kritikos turinio bei bendrai ta proga neiškenčiu ir aš neatsiliepęs. Aš paliesiu tik tai, kurį klausimus.

Pirmiausia keli žodžiai apie 1926 m. gruodžio m. 16—17 d. perversmą.

Vyriausioje perversmo, smurto rolėje buvo majoras P. Plechavičius. Sukilėliai atėmė laisvę prezidentui, ministeriams ir kitiems, su kuriais brutališkai elgėsi. Plechavičius pareikalavo, kad teisėtoji Valstiečių Liaudininkų vyriausybė atsistatydintų, o tiems, kurie neatsistatydins, grasino, kad jis juos išsiųs savo broliui į Alytų — Ulonų pulko vadui; ką pastarasis su jais padarys, jis nežinaš. Prezidentas Grinius drąsiai priešinosi majorui Plechavičiui, pavadindamas perversmininkus škurnikais (odinininkais). Galiausiai smurtas nugalėjo teisę.

Dešimtmetė Aušrelė Baronaitytė, Liet. Valst. Operos sol. Izos Motekaitienės Dainavimo studijos mokinė išpildė solo dainas Alvudo suruoštoje Seimos šventėje, Chicagoje, Marquette Parke. Akompanavo pianistas Manigirdas Motekaitis.

Nuotrauka A. Mikšio

4 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, JULY 23, 1966

Perversmininkai lengviau galėjo palaužti teisėtos vyriausybės pasipriešinimo valią, nes ji norėjo išvengti didelio kraujo praliejimo eventualiaime pilietiniame kare.

Buvo patirta, kad provincijos viena artilerijos dalis jau buvo pasirengusi žygiui vaduoti teisėtą vyriausybę, o Krašto Apsaugos ministeris J. Papečkys ir Vyriausiojo štabo viršininkas, vėliau vadinamas Kariuomenės vadu, gen. štabo pulk. K. Škirpa perversmo naktį iš savo butų paspruko nuo sukilėlių kariuomenės dalių link organizuoti sukilimo mašinimą. Jie abu neuziėjo sukilėlių buvo suimti.

Majoras Plechavičius, bijodamas, kad nedalyvavusioji perversme kariuomenė jo nenuverstų, jai melavo, bandė ją apgauti — tuojau po perversmo pasirašė ir įsakė perduoti kariuomenės dalių vadams ir įsitaigų viršininkams jį visai sukompromitavusią telefonogramą.

Tuo laiku aš buvau vienoje kariško mokslo mokykloje. Ten vienas pulkininkas perskaitė susirinkusiems kariams tą telefonogramą, kurioje pačioje pradžioje buvo parašyta: „Bolševikų sukilimas likviduotas“. Toliau toje telefonogramoje buvo įsakoma visiems laikytis ramiai, eiti savo pareigas ir toliau. Perskaitęs tą telefonogramą, pulkininkas pasakė: „Taip kad viskas tvarkoje“. Bet iš tikrųjų jokio bolševikų sukilimo nebuvo; Plechavičius jį išgalvojo, už kurio jis ir bandė pasislėpti.

To pulkininko ištartieji žodžiai „... viskas tvarkoje“ prezidento Smetonos buvo dažnai kartojami, visą laiką buvo giriamasi. J. Augustaitis savo dideliame „Naujienose“ rašinyje — istorinėje kritikoje „A. Smetona ir jo veikla“, labai kruopščiai ir plačiai išnagrinėjęs tautininkų valdymą ir patį 1926 m. perversmą dokumentų ir gyvenimo šviesoje, priėjo kitokios — neigiamos išvados.

J. Augustaitis savo kritikoje be kitko parašė, kad perversmininkų vyriausybė buvo sudaryta teisiškai. Su šia išvada aš negaliu sutikti. Teisėtoji vyriausybė buvo pašalinta ir perversmininkų vyriausybė sudaryta smurtu, smurtu pagrobis ir sutrypus tautos politines teises. Perversmininkai jėga ir grąšinimais privertė:

- 1) Sležėvičiaus Ministerių Kabineta atsistatydinti.
- 2) Prezidentą Grinių priimti tą atsistatydinimą ir aprobuoti perversmininkų Voldemaro Ministerių Kabineta.
- 3) Prezidentą Grinių atsistatydinti.

Po to perversmininkų dėka A. Smetona buvo išrinktas prezidentu. Be tos paramos — perversmo jis nebūtų buvęs išrinktas prezidentu, nes jis buvo mažos tautininkų partijos narys.

A. Smetona žinojo, kad perversmo rengėjai jam skina kelią į prezidento sostą. Mat, jie

Liet. Valst. Operos solistė Alė Kalvaitytė-Velbasiene inscenizuoja Lietuvoje motiną Alvudo suruoštoje Seimos šventėje. Jai dainuojant Sasnausko Lopšinė, ant jos kelių esęs penkiametis Audrius Viktoras beveik užmigo. Šalia sėdi devynmetė Danutė Usevičiūtė — abu mažieji yra Alvudo Vaidų teatro aktoriai.

Nuotrauka A. Mikšio

asmeniškai jam apie tai pranešė ir iš anksto prašė pasižadėti užimti tą vietą. A. Smetona, žinoma, sutiko, bet pridūrė, kad, jei perversmas nepavyktų, niekam nesakytų, kad jie tuo tikslu pas jį buvo. Nepasisekimo atveju A. Smetona norėjo paslėpti savo ryšį su perversmo rengėjais — išvengti teismo bausmės, o jų likimas jam visai nerūpėjo. Vėliau jis tą patvirtino savo veiksmais. Atleido iš aukštos vietos jo išaukštintąjį minėtą P. Plechavičių, už akių jį pavadindamas negražiu žodžiu. Pulk. Birontas savo laiku buvo A. Smetonos vienminis ir lyg bičiulis. Jis retkarčiais lankydavosi pas A. Smetoną prezidentūroje. Kartą pulk. Birontas, lyg apgailestaudamas, paklausė prez. Smetoną, kodėl P. Plechavičius buvo iš minėtos vietos atleistas. A. Smetona jį tai atsakė: „Mauras savo padarė, mauras gali eiti“. Tokiu atsakymu pulk. Birontas pasijuto irgi užgautas. Jis staiga apleido A. Smetoną, nepadavęs jam rankos ir pasakęs: „Tuomet mes visi esame maurai“. Apie tai pulk. Birontas tremtyje yra parašęs „Naujienose“.

Iš J. Augustaitis kritikos seka, kad prezidentas A. Smetona vadovavosi tamsioje senovėje praktikuotu dėsnio „Tikslas pateisina priemones“.

Sekantis smūgis buvo aviacijos karininkui Mačiuikai, kuris, būdamas vyr. leitenanto laipsnyje, buvo vienas iš žymiųjų 1926 m. perversmo dalyvių. Jis perversmo vėlyvą naktį išvaikė posėdžiavusį Seimą. Mačiuika po perversmo savarankiškai dažnai būdėdavo. Kariuomenės štabe geresnei nuo pavojaus apsaugai perversmininkų laimėjimų. Kariuomenės štabe nuolat būdėdavo dar kitas — iš paskyrimo karininkas. Vieną kartą perversmininkų budintis karininkas, man atėjus iš paskyrimo budėti Kariuomenės štabe, mane grąžino namo — nepriėmė budėti (laikė nepatikimu). Tačiau ir Mačiuika po Voldemarininkų sukilimo pateko prez. A. Smetonos nemalonėn ir todėl buvo atleistas iš ka-

riuomenės. Mačiuika buvo tuoj labai nepatenkintas.

Mūsų perversmininkai, jų pritarėjai, tautininkai, norėdami pateisinti 1926 m. perversmą — „didvyrišką, patriotišką“ darbą, dažnai šmeižia, kaltina buv. valst. liaudininkų vyriausybę. Jie pasakoja, kad tos vyriausybės laikais išvyravo chuliganizmas, sauvaliavimas gatvėje; toji vyriausybė nesugebėjusi apsaugoti piliečių neliečiamybės, saugumo teisių; net uniformuotam gen. Bulotai Kaune gatvėje buvusi numesta kepurė nuo galvos; todėl ir buvusi nuverstą toji vyriausybė.

Dabar prisiminsime, koks piliečių saugumas, jų teisių respektavimas buvo tautininkams valdant. J. Augustaitis vaizdžiai ir plačiai savo kritikoje nurodė, kaip pati jų vyriausybė mūsų piliečius skriaudė, nekaltus dažnai į kalėjimą kišo, ar net į aną pasaulį nuvarė, o iš tautos buvo atimtos jos prigimtos politinės — rinkimų teisės, kurios demokratinėse valstybėse laisvai bujoja.

Ir JAV-bių vyriausybės kartais nepakankamai apsaugo savo žmones nuo užpuolikų (net prezidentus). Iš netolimos praeities paminėtini šie demokratų prezidentai — Trumanas, prieš kurio gyvybę buvo pasikėsinta Baltuosiuose Rūmuose, bet jo kulkos nepalietė ir Kennedy, kuris buvo gatvėje sunkiai sužeistas ir tuojau mirė. Bet dėl to JAV-se vyriausybė niekas smurtu neverčia, nes ten nėra mūsų perversmininkų „išminčių“.

Valstiečių liaudininkų vyriausybės priešininkai skaičiuoja jos minusus, bet nutyli jos nuopelnus. Tai aš čia pasitarnausiu — priminsiu jos vieną labai svarbų nuopelną, būtent: ji įnešė į Seimą, bet ne kitų partijų vyriausybės, pasiūlymą sumažinti jai algas (prezidentui ir ministeriams), bet perversmininkai tą gražų pasiūlymą sutrukdė. Todėl vėliau visą laiką buvo mokamos vyriausybės nariams didelės — neapkarpytos algos. Yra ir daugiau valst. liaudininkų vyriausybės padarytų nuopelnų,

bet juos gal kiti žmonės geriau žino ir spaudoje išskels.

Dabar paliesime Lenkijos mums duotą ultimatumą užmegzti diplomatinis santykius su ja. Ultimatumo klausimas buvo svarstomas prezidentūroje specialiaame vyriausybės posėdyje. Jame dalyvavo ir Kariuomenės vadas brig. gen. Raštikis. Jis ten buvo paklaustas, ar mes galėtume su lenkais kariauti, jei mes jų ultimatumą atmestume ir jie dėl to mus pultų. S. Raštikis atsakė, kad mes negalime kariauti, nes mūsų kariuomenė esanti neparuošta.

Bet ar mes buvome pasiruošę kariauti net su keliais Lietuvos priešais 1918-1920 m? Ne. Bet mes visgi kariavome ir laimėjome. Bolševikai buvo išvyti iš Lietuvos, su Bermonto kariuomene ir lenkais kovose mes irgi gerai susitvarkėme. Tais laikais mums teko kartais kariauti gal su šimteriopai didesniu priešu. Kovose dažnai nulemia ne karių kiekybė, bet jų patriotiškumas ir didvyriškumas.

Ne veltui mūsų Karo Mokykloje kariūnai buvo mokinami, kad trys ketvirtadaliai kovose laimėjimo priklauso nuo karių moralės ir tik vienas ketvirtadalis nuo kitų aplinkybių. Nenuostabu, kad J. Augustaitis savo kritikoje argumentuotai priėjo išvados, kad dėl ultimatumo mes lenkams galėjome ginklu pasipriešinti. Mums, jo apskaičiavimu, būtų tekę kariauti tik su dvigubai didesnėmis lenkų jėgomis (keturioms mūsų divizijoms prieš aštuonias lenkų divizijas). Likusioji lenkų kariuomenė būtų buvusi prižiūta prie bolševikų ir vokiečių sienų (dėl lenkų saugumo). Hitleris lenkams buvo ne draugas. Jis pyko ant jų dėl Dancigo koridoriaus (buvusios Vokietijos teritorijos), o Kremlius irgi pyko ant lenkų už jų kovas prieš vos gimusį rusų bolševizmą.

Davus lenkams mums ultimatumą, jie pasiuntė į mūsų pasienį daugiau kariuomenės, o vokiečių kariški lėktuvai skrai-

Gabi Alvuda kultūrinių parengimų pranešėja Žibutė Jurėnaitė. Foto Vlodo Noreikos

dė virš mūsų teritorijos. Tais laikais aš apie tai skaičiau mūsų slaptose kariškose žiniuose. Atrodo, kad vokiečiai tikėjo eventualiam karui, į kurį ir jie gal būt įsimaišę. Lenkai, be abejo, bijojo ir rusų bolševikų ir vokiečių. Bet dėl to ultimatumo karas nekilo, nes jis buvo priimtas. Tai viena ultimatumo pusė ir dėl jos apmąstymai. Antroji jo pusė yra kitokia. Visa bėda, kad, kaip J. Augustaitis savo kritikoje išaiškino, tautininkų vyriausybė per savo užsienio politikos vykdytojų tą ultimatumą slapta nuo mūsų tautos mums užsakė — paprašė, todėl jį gavome ir išpildėme.

Labai džiugu, kad atsiranda sąžiningų, daug žinančių žmonių, kurie nors svetur aiškiai nušviečia nuo mūsų tautos paslėptas — tamsumoje laikytas prez. A. Smetonos politikos vietas. J. Augustaičio dėka beveik viso pasaulio lietuviai po ilgo laiko apie tai sužinojo.

Dabar prisiminsime tragišką — Kremliaus ultimatumą, mums įteiktą 1940 m. birželio mėn., rodos, 14 dieną. Tuo ultimatumu be kitko buvo pareikalauta įsileisti į Lietuvą neribotą jų kariuomenės skaičių. Tam ultimatumui svarstyti irgi buvo sušauktas prezidentūroje vyriausybės posėdis, kuriame dalyvavo ir Kariuomenės Vadas brig. gen. Vitkauskas. Brig. gen. S. Raštikis buvo irgi pakviestas į prezidentūrą kitu reikalu. Ta proga jis buvo paklaustas, ar galima būtų ginklu pasipriešinti Kremlui, atmetus tą ultimatumą. Jis atsakė, kad pasipriešinimas nieko nebepadės, nes rusų įgulos (bazės) yra Lietuvoje.

J. Augustaitis savo kritikoje nušvietė, kad brig. gen. Raštikiui pavyko išgauti iš vyriausybės sutikimą žymiai padidinti kariuomenės biudžetą (seniau buvo skiriama kariuomenei daug mažiau lėšų). Gaila, kad tragiškame tėvynės pavojuje tos padidintos lėšos nieko jai nepadėjo, kaip ir jų išrūpinojas Raštikis. Ką jis taikos metu kalbėjo apie tėvynės gynimą? Į tą klausimą atsakymą galima rasti buv. prez. A. Smetonos atsiminimuose, kurių ištraukos buvo atspausdintos ir spaudoje. Tuose A. Smetonos atsiminimuose buvo parašyta, kad Raštikis, kiekviena proga deklamuodamas, kad neužleisime Lietuvos priešams savo teritorijos nei vienos pėdos. Tuščiažodžiauti gali daug kas, bet vyriškai pasielgti — tikrai tikri vyrai. Kariuomenės vadu jis buvo paskirtas kaip prez. A. Smetonos brolio žentas — artimesnis žmogus. Tuomet, po Voldemarininkų sukilimo, prez. Smetona norėjo turėti kariuomenės priešakyje savo patikimą žmogų. S. Raštikis neturėjo vado savybių, tvirtos vyriškos valios ir nebuvo pribrendęs Kariuomenės Vado pareigoms. Brig. gen. Raštikiui pasisakius neigiamai dėl pasipriešinimo Kremlui (rušium su jo ultimatumu), vyriausybės posėdis ilgainiui išnyko be jokio nutarimo. Prez. A. Smetona išskubėjo į Vokietiją, o Kariuomenės Vadas brig. gen. Vitkaus-

kas — pas savo vienminčius — mūsų duobkasių.

Dabar prisiminsime, kad vokiečiai Paryžių buvo užėmę viena diena anksčiau, negu Kremlius užgrobė Lietuvą. Tuo laiku Prancūzija buvo kapituliacijos išvakarėse. Vokietijos priešai buvo nugalėti, išskyrus Angliją, kurios kariuomenė buvo išvyta į ją atgal. Anglija Vokietijai buvo nepavojiinga, o JAV-bės dar nebuvo įstojusios į karą. Todėl Vokietija turėjo laisvas rankas smogti, kur ji nuspręstų. Jei mes būtume Kremlui pasipriešinę, tai gal ir Latvija bei Estija būtų nuo jo ginklu gynusios savo laisvę. Tokiu atveju ir Vokietija, manau, nebūtų likusi neutrali. Ji, kaip žinome, norėjo Lietuvą pasilikti savo įtaikoje. Tuomet Vokietija dar buvo savo galybės viršūnėje. Hitleriui būtų buvusi gera proga duoti Kremlui ultimatumą nutraukti karo agresiją prieš Lietuvą arba, jei ji jau būtų buvusi dalinai užimta, apleisti ją. Neišpildžius Kremlui tokio eventualaus ultimatumo, Hitleriui būtų buvusi proga žygiuoti į Sovietų Sąjungą, ką jis, kaip žinome, vėliau ir be progos padarė. Greičiausiai Kremlius būtų patenkinęs Hitlerio ultimatumą, nes jis nebuvo pasiruošęs karui su Vokietija. Tam karui ruošti Kremlui nebuvo reikalo, nes jis tvirtai tikėjo Maskvos — Berlyno draugiškumo sutarčiais. Po paskutinio pasaulinio karo paaiškėjo, kad Stalinas bijojo Hitlerio, todėl pastarajam užpuolus Sovietų

Aktorius Alfus Brinka — Lietuvos vaikščiojantis dainius-vaidila Alvuda visiems lietuviams surengtoje Vasario 16 d. šventėje kartu su pagrindine kalbą sakanciu aštuonmečiu Arvydu Zygu.

Nuotrauka inž. J. Slaboko

Sąjungą, Stalinas pasislėpė net nuo savųjų devynioms dienoms saugioje, neprieinamoje vietoje. Taigi, Lietuvos likimas galėjo būti ir visai kitoks.

Tautos likimu, jos gynimu ypatingai rūpinasi jos geriausi sūnūs. Paimsime vieną ryškų

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO
INSULACIJOS PROBLEMAS

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materiolių.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — TEL.: VICTORY 2-1272

STANLEY LITWINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILIJONUS dolerių savo apdrausimams nariams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžiai.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą: už \$1,000.00 apdraudos tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asmenims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŲ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudos mokeskis \$2.00 į metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijų. Kreipkitės į kuopų veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbus.

Gausit spausdintas informacijas, jeigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA

307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

pavyzdį. Lenkams 1920 m. sulaužius Suvalkų sutartį — klastingai užgrobus mūsų Vilnių, buvo pavojus, kad jie toliau žygiuos į mūsų tėvynę. Mūsų kariuomenės pirmasis savanoris karininkas Škirpa nuo to pavojaus nebėgo, bet į jį ėjo, skubėjo tėvynei padėti — gerai pasiūlošti atremti lenkų eventualų puolimą. Jis tuo laiku buvo Steigiamojo Seimo narys. Tėvynės labui jis atsisakė tos garlingos, ramios ir saugios vietos ir išvyko į A. Panemunę prie Kauno organizuoti 1-ą Savanorių pulką. Tuojau pradėjo traukti į tą pulką iš visų pusių savanoriai pėsti, raiti ir važiuoti. Prisirinko labai daug savanorių. Prasidėjo intensyvus jų apmokymas. Savanorių moralė buvo labai aukšta. Tame pulke tarnavau ir aš. Pažymėtina, kad mūsų tame pulke tarnavo ir dr. Eretas, kuris vėliau profesoriavo mūsų universitete Kaune. Bet mūsų pulkui neteko kautis su lenkais, nes jie nebedrįso toliau veržtis į Lietuvą. Mūsų pulko vadas majoras Škirpa buvo labai drąsus, didvyriškai pasižymėjęs kautynėse už Lietuvos laisvę. Vėliau jis buvo generalinio štabo pulkininkas (baigė užsienyje Gener. Štabo Karo Akademiją). Jei jis būtų buvęs mūsų kariuomenės Vada Kremliaus ultimatumo metu, 1940 m., jis, neabejoju, būtų pataręs mūsų vyriausybei ginklu pasipriešinti bolševikams; jei vyriausybė susvyruotų, tai jis savo atsakomybe, tikrai, ginklu pasipriešintų priešui.

Sia proga prisimintinas ir drąsusis patriotas pulko vadas gen. štabo pulkininkas Gaušas, kuris buvo pasiryžęs savo pulką su ginklais išvesti į Vokietiją — neatiduoti jo Kremliaus dispozicijai. Tai taip jis pamokinančiai, vyriškai reagavo Kremliaus ultimatumo metu. Tačiau jo tas ryžtas komunistų buvo sutrukdytas.

Dėl Kremliaus 1940 m. birželio mėn. mums duoto ultimatumo, paliesto minėtoje buv. Brig. gen. Raštikio knygoje ir J. Augustaičio kritikoje, be kitų asmenų atsiliepė "Naujienose" ir buv. gen. št. pulk. Šepetys bei pulk. Birontas. Pirmasai parašė pesimistiškai, o antrosai — vyriškai. Mane labai nustebino šios Šepečio rašinio eilutės: "Didvyrių žemėje neatsirado nei vieno didvyrio" ir "Aukščiau bambos neužsoksi". Abu jo tvirtinimai yra mūsų tautos neužtarnauti, o pirmasai — net lietuvius įžeidžiantis. Pažvelkime į abu tvirtinimus atskirai. Mūsų tėvynė buvo didvyrių žemė mūsų kunigaikščių ir Nepriklausomos Lietuvos laikais; jų buvo ir Kremliaus minėto ultimatumo metu, tik jų niekas nepašaukė, nesubūrė ir nevedė ginti Lietuvą jos mirtino pavojaus metu. Ir mūsų Vasario 16-tos Nepriklausomybės akto įgyvendintojų bei Napoleono karių didvyriškumas išryškėjo tik tuomet, kai juos pašaukė, subūrė ir vedė kovon jų drąsieji vada. Negalima tvirtinti,

kad 1940 m. Nepriklausomoje Lietuvoje neatsirado nei vieno didvyrio, nes niekas nebuvo pašauktas kovoti su raudonaisiais — grasintojais. Tik pašaukus, bet kovoje neatsiradus didvyrių, Šepečio tvirtinimas būtų buvęs teisingas. O pašaukti ton kovon privalėjo vaskutinė tautininkų vyriausybė, bet joje tai tikrai neatsirado didvyrių, nes ji to nepadare, bet išbėgiojo. Demokratinė vyriausybė taip nepadarytų, nes ji jaustų prieš tautą atsakomybę.

Dabar keli žodžiai dėl minėto Šepečio antrojo tvirtinimo. Netikėtai geras sportininkas gali užšokti aukščiau bambos, bet ir visa tauta gali tai padaryti kai yra neišvengiamas reikalas, traagiškas pavojus ir drąsus pasiryžimas. Mūsų tauta "užšoko aukščiau bambos", iškovodama ir apgindama 1918-1920 m. savo nepriklausomybę. Apie tai smulkiau yra parašyta šiame rašinyje lenkų ultimatumo skyriuje. Napoleono, Suomijos ir Egipto kariuomenės irgi "užšoko aukščiau bambos". Juk Napoleonas nugalėjo bent kelių valstybių didesnę kariuomenę, užkariavo daug teritorijos. Ir galutiname rezultate jis nebūtų pralaimėjęs, jei nebūtų taip toli nužygiavęs — pasiekęs Maskvą. Geriau būtų buvę, kaip žinovai tvirtina, jam arčiau keliems metams sustoti ir gerai įsitvirtinti. Kremlius 1939 m. galė davė Suomijai ultimatumą užleisti jam jos teritorijos plotą prie Leningrado (buv. Peterburgo). Bet suomių tauta yra didvyriška, nors ir maža. Ji ultimatumą atmetė ir stoji nelygion kovon. Karas tęsėsi, rodos, apie pusę metų. Suomiai kovojo didvyriškai, buvo gerai įsitvirtinę savo tam palankioje gamtoje. Jų trobesiai, susisiekiimo priemonės, laikrodžiai, žaislai ir kit. dažnai buvo užminuoti. Priešas, palięšęs tuos objektus, žuvo vietoje. To karo dalyvis — komunistų karininkas man pasakojo, kad tas karas Kremliui buvo labai sunkus ir nuostolingas, o suomiai užsispyrę drąsiai kovojo ir buvo klastingi. Jei suomiai būtų buvę ne dideli patriotai ir išsigandę Kremliaus ultimatumo, jie būtų jį išpildę — be karo atidavę savo teritorijos pareikalautą plotą. Tokiu atveju (pasidavimo) Kremlius "iš inercijos" be karo gal būtų užėmęs daugiau teritorijos, negu buvo pareikalavęs, o gal ir būtų davęs antrą ultimatumą dėl to "priedo". Suomių drąsa atšaldė Kremlių, privertė jį rimčiau pagalvoti ir toliau neskverbtį Suomijon. Suomiai savo drąsą ir tėvynės meilę įrodė ir 2-me pasauliniame kare, bandydami jėga atsitiinti iš Kremliaus jo atplėštą jų teritorijos plotą prie Leningrado. Šis žygiš jiems nepavyko, nes pasaulinė situacija jiems pasidarė nepalanki.

Didvyriškas kovojimas už savo tėvynę yra kelias į laimėjimą. Ir Egipto prezidentas Nasseris savo laiku nustebeino pasaulį savo drąsa. Anglija ir Prancūzija pagal sutartis šeimnikavo Suez kanale ir iš to turėjo daug pajamų. Prezidentas Nasseris staiga nusprendė, kad

Kultūriniuose Alvido parengimuose be svaigalų ir be rūkalų mūsų visuomenei pateikiamuose svečius maisto gėrybėmis aprūpinančios lietuvės: iš kairės: Marija Bosienė, Aldona Sobieskienė, Anelė Kirvaitytė ir Jonė Bružienė.

patsai Egiptas valdys tą kanalą ir visas pajamas ims sau. Anglija ir Prancūzija užprotestavo ir bandė derybų keliu tą reikalą sutvarkyti, bet prez. Nasseris nenūsileido. Tuomet Anglija ir Prancūzija prabilo į jį savo ginklais — pradėjo karą už savo aiškias teises Suez kanale. Po to tuojau ir Izraelis ginklu užpuolė Egiptą. Nasseris neišsigando ir kariavo prieš juos visus. JAV-ųjų ir Sovietų Sąjungos griežtos diplomatinės intervencijos prieš užpuolikus tą karą staiga nutraukė; užpuolikai turėjo atsitraukti. Prez. Nasseris laimėjo. Visi minėti pavyzdžiai dar kartą patvirtina, kad ir mažas kupstas didelį vežimą verčia arba kad visgi galima "užšokti aukščiau bambos"; reikia tik drąsos, pasiryžimo, susivokimo ir pasiaukojimo.

Ir pulk. Birontas buvo tos nuomonės, kad mažesnė valstybė neturi išsigąsti didesnės valstybės, kai ji kėsina į jos gybybinius reikalus. Jis šiam laikraštyje yra parašęs kad, pasipriešinus Kremliui dėl jo 1940 m. ultimatumo, komunistų nors snukis būtų buvęs sukruvintas.

Mūsų drąsieji patriotai buv. gen. štabo pulkininkai Škirpa ir Gaušas, kaip matėme, yra verti mūsų tautos didelės pagarbos, o mūsų buv. paskutinei tautininkų vyriausybei ir mūšiams Raštikiui bei Šepečiui daug kas gali priminti šią tiesą: "Tas nevertas laisvės, kad negina jos" (ryšium su Kremliaus ultimatumu). Galia, kad Raštikis ir Šepetys buvo gen. štabo karininkai, išėjus jiems aukštuosius karo mokslus už Lietuvos izdo pinigų.

J. Augustaitis savo kritikoje — įvertinime minėtų Raštikio ir Merklio knygų atskleidė daug kam nežinomų naujų vertingų.

objektyvių žinių apie Nepriklausomos Lietuvos netolimą praeitį, apie A. Smetonos ir S. Raštikio veiklą bei tos veiklos tikrąją vertę mūsų tautai. Labai naudinga būtų išleisti J. Augustaičio kritikos rašinius atskiru leidiniu; tuomet tie rašiniai būtų vienoje vietoje kaip istorinė medžiaga mūsų tautos būsimoms kartoms.

Už tuos didelius patriotiškų darbus J. Augustaičiui priklausom visų tiesą mylinčių lietuvių nuoširdi padėka.

TAISOME KLAIDA

Alfonso Nako reportaže "Akimirkos su jaunimu Dainavoje" (Naujienų liepos 16 d. antroje dalyje) pasitaikė pora nemalonių spaudos klaidų, kurias čia atitaisome:

1. Antroje skiltyje, 18-19 eilutėse atspausdinta: "Nustebina jo šaltas atsakymas." Turėtų būti: "Nustebina jo ŠILTAS atsakymas", nes dr. Kazys Statkevičius kalbėjo labai ŠILTAI!

2. Visiškai spaustuvėje sumaišyta reportažo pabaiga turi skambėti sekančiai:

"O dabar, PLB vadovai, dėmesio: ruoškitės, ir labai atsidedę ruoškitės naujam Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongresui! Jei ne kas penkeri, tai būtinų būtiniausiai turi būti kas dešimt metų — Jaunimo metai ir Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongresas! Šitai mes, rašantieji, dar jums ne kartą priminsime!"

PIRKITE JAV TAUPYMO BONUS

CHICAGO SVARIAUSIAS IR
MODERNISKAUSIAS DARŽAS
BUČO DARŽAS
WILLOW WEST INN
AND PICNIC GROVE
83rd and Willow Springs Road
WILLOW SPRINGS, ILL.

J. AUGUSTAITIS

ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA

154 pusl. knyga.

Kaina \$1.50

Neį vienas žmogus, noris pažinti nepriklausomos Lietuvos ir Antano Smetonos valdymo laikotarpį, negalės apsieiti be J. Augustaičio paruoštos studijos. Ši knyga būtina kiekvienam, norinčiam pažinti netolimą Lietuvos praeitį. Lietuvoje gyvenusieji ir Smetonos valdymo laikotarpį pažįstantieji žmonės tvirtina, kad J. Augustaitis teisingiausiai ir tiksliausiai aprašė ir įvertino Antano Smetonos veiklą.

J. Augustaičio knyga galima gauti "Naujienose" darbo valandomis. Kas negali užėti į "Naujienas", tai prasomas peršauti \$1.50 čeki arba Money Orderį, pridėdam 20 c. persiuntimui paštu, tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 SO. HALSTED STREET, CHICAGO, ILLINOIS 60608

Gavę pinigų, tuojau knygą pasiųsime.

*tuos metus valdžias laukė tranai, tai ture jie ir didvyriai. Kiti, kas bebūt, jie ne-
kvetė, o neįangi nekvesti galių išbranti?!*

MICHIGANO EŽERAS RIMTAI SERGA

Dar galima pagydyti, bet ilgai truks ir daug kaštuos

Beatodairinis teršimas, pramonės ir miestų gyventojų atmatų į ežerą vertimas, per daug anksti pradėjo gražųjį Michigano ežerą sendinti. Visuomenė savo akimis matydama, koks ežeras buvo seniau ir koks jo vanduo yra šiandien, pradeda nerimauti ir kelti protestų balsą. Jan ir mokslininkai bei sveikatos prižiūrėtojai, gamtos natūralinių išteklių saugotojai ir nemaža aukštųjų pareigūnų susirūpino, pripažindami, kad Michigano ežeras serga.

Michiganio ežeras šiandien yra tokioje būklėje, kokioje buvo Erie ežeras šio šimtmečio pradžioje, kai niekas nė nesapnavo, kad beatodairiškas visokių industrijos ir miestų-miestelių atmatų vertimas į ežero vandenį kada nors visą ežerą apnuodys... Šiandien Erie ežeras yra mirštantis ežeras ir jį beatgaivinti, tai yra išvalyti, kaštuos daug milijonų dolerių. Erie yra vienas iš penkių Didžiųjų Ežerų: Superior, Michigan, Huron, Erie ir Ontario.

Kaip ežerai miršta

Ežerai, kaip ir gyvi padarai, gimsta, gyvena ir miršta. Nors jų amžius trunka dešimtis tūkstančių metų, tačiau jų amžių gali nepaprastai sutrumpinti mažasis gyvūnas — žmogus. Taigi, Erie ežero amžių sutrumpino, jį pasendino ir prie mirties privedė žmonės per 60 metų, kai šiaip jis būtų dar švariai sveikai ir gražiai gyvenęs eilę tūkstančių metų. Tai nėra kokio poeto įsivaizdavimas. Tai yra pasakymas dr. John Ayers, Michigano universiteto okeanografo, priklausančio Michigano ežero ir Didžiųjų Ežerų tyrinėjimo divizijai.

Erie ežeras, į kurį iki šiai dienai industrija (ir bendruomenės (fabrikai ir miestai) kiekvieną dieną tebesuverčia po 18,000 tonų atmatų-srutos (sewage), chemikalų, trąšų ir nuosėdų, jau yra faktinai nebegyvas, nes jame nebėra jokios žuvies, kuri būtų galima žvejoti ar meškieroti. Beveik visos maudyklės visais paežeriais laikomos uždarytos ir draudžiamos maudytis dėl pavojaus sveikatai. Blogiausia ir pavojingiausia tačiau yra ežero fertilizacija, kaip mokslininkai ežero mirties agoniją vadina. Fertilizacija vadinama ežero vandens užteršimas, kurį ežerą leidžiamos atmatos ir srutos turi savyje fosfatų ir nitratų, tai yra tų chemikalų, kurie sudaro visų trąšų pagrindą. Šie chemikalai vandenį taip sakant patęšia ir jame su dideliu malonumu pradeda augti bujoti įvairiausi vandens augalai, pradžioje smulkiausi, vėliau stambesni ir tirštesni, kurie su laiku iš vandens atima deguonį. Tie augalėliai ir augalai dauginasi, gyvena ir miršta, jų negyvoji medžiaga nusėda ežero dugne ir sudaro dumblo klodą. Pagaliau augalai vandens paviršiuje leisdami gilyn šaknis pasiekia dumblo klodą ir nebeilgai trunka, kol iš

ežero pasidaro liūnas, bala ir galų gale sausa žemė...

Michiganas seka Erie

Fertilizacija sparčiai plinta ir Michigano ežere. Vienas senas čekagietis, kurs per daug metų laivukų plaukiojo tarp Chicagos ir Michigan City, sakosi seniau bet kada skardine iš ežero pasisemdavo švaraus, skausaus, tyro kaip kristalas vandens ir su malonumu atsigerdavo. Dabar jis nebegalėtų už joki piniginį to vandens begerti. Širdį pykina.

Kitas čekagietis mėgdavo rytmečiais pasivaikščioti gražiais ežero pakraščiais ir gėrėtis saulėtekiais kitapus begalinės ežero platybės. Tačiau šiandien jo reginį teršia apšviesti vandens atmatose negyvų žuvelių daugybė, vietomis aliejaus filmas viršum vandens, priteršta, pribarstyta popierių ir visokio žmonių brudų.

“Plaukioju laiveliu Michigano ežeru nuo 1929 metų”, sako trečias. “Tuomet vanduo būdavo skausus ir mėlynas. Prieš pora savaitių vėl plaukiau iš Chicagos į Michigan City ir atgal, ir kadangi vėjas buvo labai silpnas ir ežeras labai ramus, daug dalykų teko pastebėti, ko kitaip nebuvo galima. Nuo pat Chicagos iki Michigan City vanduo paviršiuje buvo apterštas aliejaus latakais, dulkių filmu, negyvo žuvelėmis, vosikiais laužgaliais ir kitokiomis atmatomis. Vanduo buvo dumblinas, visai be skaistumo”... Šiandien Michigano ežero vanduo plačiais plotais turi liguistą, nesveiką žalsvą atspalvį, kurs apima plačiausią ruožą nuo Green Bay, Wisconsin iki pat Frankfurt, Mich. Toji liguista spalva atsirado ir išsiplatino vėliausiais laikais. Dar iki 1940 metų prakiniai laivai, plaukdamie Michigano ežeru, prisipildydavo savo tankus geriamo vandens tiesiai iš ežero, bet paskutiniaisiais metais apskrėtimo ir epidemijų baimė privertė laivų kapitonus atsisakyti tos praktikos.

Erie ežere jau seniai yra uždrausta ir labai pavojinga netik vandens išgerti, bet ir maudytis bei valtimis plaukioti, kur sunku išvengti vandens negavus į burną. Žinoma, Michigano ežeras dar toli gražu nėra kaip Erie ežeras, sako Dr. Ayers. Vanduo ežero viduryje ir jo šiauriniame gale tebėra ankštos kokybės. Tačiau Michigano ežeras šiuo metu perėina tas pačias stadijas, kokias Erie ežeras perėjo 18 šimtmečio pabaigoje. Deja, gyventojams ir industrijai paežerėmis besiplečiant, Michigano ežeras mirs daug greičiau kaip Erie ežeras, jei labai skubi akcija nebus pradėta poliuicijai sustabdyti...

Patys inžinieriai teršia ežerą...

Praeitą vasario mėnesį susirinkę federalinės valdžios, Illinois, Indianos ir Sanitarinio distrikto atstovai buvo padarę bendrą nutarimą, pavadintą ežero “išgelbėjimu”. Pasitari-

me dalyvavę industrijos atstovai taip pat pritarė, prizadėdami iš savo pusės per dvejus metus išleisti \$100,000,000 įrengimams, kurių pagalba būtų galima sustabdyti teršalų leidimą į ežerą.

Tik vienas U. S. Armijos inžinierių korpusas ignoravo susitartus standartus ir pastangas sustabdyti ežero poliuiciją bei pradėti jo valymą. Inžinierių korpusas ežero teršimą plačiu mastu tęsia toliau.

Armijos inž. korpusas gilina Cal Sag kanalą ir iš to kanalo visą susemtą purvą gabena į ežero gilumą ir išvečia už 10-20 mylių nuo kranto, kur jokia vietos valdžia nebeturi galios jiems uždrausti! Beje, tas pats korpusas labiausiai prisidėjo prie Indianos paežerės kopkalnių sunaikinimo, užgirdamas gilaus uosto planą Burn Ditch žiotyse ir tuo duodamas argumentą plieno kompanijoms.

Cal Sag kanalas, kurs iš Calumet eina iki Lemont ir čia įsilieja į Des Planes kanalą, yra labai gyva komercinė susisiekimo arterija, dėlto per metų metus yra terštas ir priterštas tiek, kad jo dugne guli storas sluoksnis nuosėdų, pilnas fizinių, cheminių ir biologinių teršalų, kaip Sanitarinis distrikto aiškina. Tuos tai teršalus inžinierių korpusas įskleidžia ežere toliau nuo kranto, kad jokia civilinė įstaiga negalėtų jo patraukti į teismą! Klausiami, dėlko taip daro, jie pasiteisina, sakydami, “kad neturime, kur išsemti purvo dėti”...

Gyvybės viltis mūsų ežerui

Sanitarinio Distrikto prezidentas Frank Chesrow viešai pasmerkė armijos inžinierių korpusą dėl ežero teršimo ir atsisaukė į federalinę valdžią, kad skubiausiai imtųsi žygių uždrausti tolimesnį teršimą. Chesrow sako, kad korpusas verčia į ežerą tūkstančius tonų industrinių ir naminių atmatų, kurias sentuvas susemia Cal Sag kanalo dugne. Taigi, sako prez. Chesrow, nevalytos atmatos, nusėdusios per daugelį metų kanalo dugne, “dabar yra įmaišomos į Michigano ežero vandenį, kurį mes turime gerti, jame maudytis ir jį vartoti kitokiems reikalams”. Kadangi ponai inžinieriai savo dumblynus verčia už 10 mylių ežero gilumoje, Sanitarinis distrikto nei Chicagos miestas, nei Illinois valstybė neturi jurišinės galios jam uždrausti. Tik federalinė valdžia gali, dėlto distrikto jos ir šaukia. Sanitariniam distrikto pritarė Chicagos miesto sveikatos departamentas. Ir štai, kaip Naujiųjų liepos 16 d. nr. paskelbta, JAV senatas priėmė 6 milijonų dolerių programą kovai su vandenų teršimu. Tai yra pačiu paskutiniu momentu padarytas žingsnis, kurs, — dabar jau galima tikėtis — padės išgelbėti nuo mirties ir išgydys mūsų gražųjį Michigano ežerą! Reikia tikėtis, kad senato žygio paveiktas ir armijos inžinierių korpusas liausis toliau teršes dešimties milijonų žmonių sveikatos ir gyvybės versmę!

Michiganas pavaduoja Baltiją

Kad senatas ryžosi veikti pačiu kritiškiausiuoju laiku, esame gyvi liudininkai, kurie šį gražųjį ežerą lankome ir sekame per eilę metų ir įvairiais metų laikais. Skaitytojai pamenate šių pačių eilučių autorius reportažą iš Michigano pietinio kranto ankstybą pavasarį prieš keletą metų, kai visas krantas per mylių mylias buvo užverstas mirusių vandens paukščių. Panašus maras užpuolė ežerą žuvis, kurių visame pietiniame krante šį pavasarį buvo išmesta tokia milžiniška daugybė, kad “nebetilpo” paplūdimiuose, kitos likosi plūduriuoti vandens atlatose, jas paversdamos tikra žuvų sriuba (fish chowder). Tie, kurie iš ežero teršimo turi sau naudos, visai aiškino tuos visuotinius paukščių ir žuvų marus, bet yra faktas, kad tai yra labai toli pažengusio ežero užnuodijimo vaisiai. Šiandien gali apeiti visą pietinį Michigano ežero galą — nepamatysi nei vieno vandens paukščio. Kaip su žuvis? Taip, jų pamatysi masėmis, bet negyvos... Kadangi Michigano ežeras mums, lietuviams, yra mūsų prarastos skaisčiosios Baltijos jūros pakaitalas, juo labiau mums yra skaudu matyti gražiojo ežero ligą ir merdėjimą, ir juo labiau džiugu, kad pradėta rimtai susirūpinti jo išgydymu! J. Pr.

APLANKYKITE SAVO GIMINES LIETUVOJE

Gordon Travel Service, 220 S. State St., Chicago, tik ką paskelbė šiais metais jau trečios grupės kelionę į Vilnių tiems, kurie nori susitikti su savo giminėmis Lietuvoje. Ši grupė išvyks iš Chicagos rugpiūčio 31 dieną. Grupės nariai praleis pilnas dvi savaites Vilniuje, besimatydami su savo šeimos nariais.

Visi skridimai atliekami sprausminiais lėktuvais. Keleiviai gaus pirmos rūšies viešbučius su privačiomis voniomis ir trimis valgiais kasdien.

Vilnius yra ideališkoji vieta panašioms šeimos narių susitikimams. Jūsų giminės gali labai lengvai ir nebrangiai pasiekti jį iš bet kurios Lietuvos vietos traukiniais, busais ir lėktuvais. Miestas pilnas įvairių viešbučių, restoranų, parkų ir kitų susitikimo vietų, taip kad jūs kartu su giminėmis kiekvieną dieną galite praleisti labai ramioje ir malonioje nuotaikoje.

Gordon Travel Service jau kelini metai organizuoja panašias keliones. Paaikškėjo, kad šios kelionės labai populiaros Chicago lietuvių tarpe. Dvi jų suorganizuotos grupės susitikti su giminėmis šią vasarą išvažiuoja — viena birželio, o kita liepos mėnesiais, bet jos jau yra visiškai užpildytos.

Jei kas dar norėtų prisijungti prie rugpiūčio 31 d. grupės, tai turi skubėti užsiregistruoti galimai anksčiau. Parašykite Gordon Travel Service, 220 So. State St., Chicago, arba patefonokite WE 9-6362, ir gausite visas informacijas. (Pr).

ALGIRDAS BUDRECKAS

PO "LOKIO" PASIRODYMO

Chicago gal niekad nebuvo mūsų tautiečių taip aplankyta, kaip šiais jaunimo metais. Jaunimo Kongresas sukviatė iš viso pasaulio mūsų lietuvišką atžalyną. Ta proga sudarė galimybių pasidžiaugti, kultūriniai bei dvasiniai pagyventi ir lietuviybę atsigausti. Viena iš tokių kultūrinių apraiškų ir buvo opera "Lokys", kurią parašė mūsų jaunas kompozitorius Darius Lapinskas. Ši opera mums brangi ir įdomi, paimta iš lietuvių gyvenimo ir lietuvių kompozitoriaus parašyta. Rašant šią operą puoselėta moderni muzika. Kaip žinom, operos siužetas paimtas iš novelės "Lokys", kur vyrauja vizijos, haliucinacijos ir nemaža žmogaus vidinių pergyvenimų, taip pat kova su prigimtimi ir sužvėrėjimu. Ši novelė vaizduoja senovės lietuvių gyvenimą Žemaitijoje, grafo Šemėtos ir jo šeimos tragediją, taip pat paivaizduotas tuo laiku lietuvių kaimiečių primityvus ir sunkus gyvenimas.

Komp. Dariaus Lapinsko patatyta opera "Lokys" yra ne klasikiniame - romantiniame, o primityviame - moderniame stiliu harmonizuota. Jaunas lietuvis kompozitorius savo parašytoj operoj pabandė sujungti lietuvišką folklorą — senų lietuviškų liaudies raudų ir dainų su modernia muzika. Minimos dainos ir raudos tiek primityvios, kiek jos senos. Primityvumas ir moderni muzika viena kitą papildo, tad komp. D. Lapinskas tuo pasinaudodamas ir parašė savo "Lokį". Jo sudarytam orkestrui iš Chicagos simfoninio orkestro vyravo mušamieji instrumentai. Jei atsime nam, toj pačioj salėj per operą "Traviatą" orkestrantai tilpo, gi "Loky" netilpo — ir mušamieji instrumentai su orkestrantais užėmė iš šonų pirmos eilės vietas. Orkestre girdėjosi kastenjetės, tai ispanų muzikos instrumentas. Kompozitorius panaudojo tą instrumentą, kad

išreikštų daugiau primityvumą, nes šio muzikos instrumento garsai išgaunami mušant du gabalus medžio vienas į kitą. Orkestre vyravo pučiami instrumentai, primeną mūsų liaudies skudučius.

Mušamieji instrumentai naudojami išryškinimui ir pabrėžimui takto, tad nėra svetimi ir mūsų liaudies muzikai ir ypač naudota mūsų senoj primityvioj liaudies muzikoje — būgnai.

Miškiniai — kalbančiam chore pasirodė labai primityvūs ir atrodė sužvėrėję. Šioj operoj, juk ir yra parodomos gyvenimas labai siaubingas ir klaikus, nes šeimos pergyvenimai sieti su iliuzijomis, haliucinacijomis, sužvėrėjimu ir pan. Dėl to ir pati muzika kartais skambėjo siaubingais ir klaikiais garsais. Šis kalbantis kompozitoriaus sukurtas choras buvo tikrai įdomus ir niekur dar nematytas ir negirdėtas.

Solistės: Dalija — D. Mongirdaitė ir Madelinė — A. Stempuzienė, reikia pripažinti, atliko savo roles kuo puikiau. Vokaliai ir vaidybiniai abi buvo labai geros ir reikia tik dėjuoti, kad turime tokias geras solistes — daininikes su taip puikiais balsais ir vaidyba. Dainininkai: Grafas — S. Baranauskas ir Danyla — J. Lueck vokaliai buvo geri, bet vaidyboje nepasizymėjo ir nebuvo įtikinantys. Paskutiniame paveikslėlyje Lueckui dainuojant nebuvo girdimi atskiri žodžiai, tad išpildyta rauda liko nesuprasta. Choreografija ir baletas išpildymas J. Puodžiūno ir G. Giedraitienės buvo labai vykęs. Libreto pasakotojas aktorius L. Barauskas buvo puikios dikcijos.

Solisto Daktaro rolė buvo parašyta dramai aktoriui, nes nebuvo galimybės rasti solisto. Taip pat negalint suorganizuoti choro, buvo panaikinta vestuvių scena, kas pačios operos scenos nepakeitė, bet nuskriaudė muzikaliai, nes čia kompozitorius

Liet. Valst. Operos sol. Alė Kalvaiytė-Velbasienė inscenizuoja Lietuvė Motiną Alvudo surengtoje visiems lietuviams šeimos šventėje. Prie jos iš kairės: Arvydas Zygas, Danutė Usevičiūtė, Audrius Viktoras (ant kelių), Ramona Slonskytė ir Rita Kekšaitė.

Nuotrauka A. Mikšio

buvo įdėjęs — įpynęs lietuviškų liaudies dainų, kurių, gaila, neturėjom progos išgirsti.

Jaunimui, mėgstančiam daugiau mušamus instrumentus ir modernios muzikos garsus, aišku savaime, daugiau patiko, negu senimui, ir tai visiškai natūralu. Klasikiniam romantiniam muzikos mėgėjui šie muzikos garsai gal ir nebuvo prie širdies, bet vis tik savaip įdomūs ir verti didesnio dėmesio.

Scenos dekoracijos buvo gan primityvios ir atvaizduotam primityviame gyvenime tiko.

Operą dirigavo pats autorius su dideliu pajautimu, preciziškumu ir puikia technika. Taigi matom, kad Darius Lapinskas ne tik kompozitorius, bet ir geras dirigentas.

Koordinatorės D. Bartkuvienės ir Jaunimo Kongreso prezidento ryšininko V. Kleizos trūso, darbo ir pasiaukojimo, stant operą "Lokį" ir kompozitoriaus Dariaus Lapinsko didelio ryžto dėka, plačioji visuomenė laike Jaunimo Kongreso galėjo operą matyti.

Tenka pasveikinti ir padėkoti Jaunimo ir žiūrovų vardu už visa tai ir pareikšti nuoširdų lietuvišką aciu.

Kurk ir toliau, Dariau, su tokiu pat entuziazmu ir ryžtu, nes visų istorijoje didžiųjų vyrų atsiekti dideli darbai nebuvo rožėmis kloti, todėl primintinas lotyniškas posakis — "Per as-

pera ad astra" — per kančias į laimėjimus. Didžios sėkmės ir ištvėrmės, mielas Kompozitoriau, Jūsų kūryboj, nes Jūsų asmeniniai laimėjimai yra mūsų tautos pasididžiavimas.

Atomine energija varomos širdys?

Įdomią naujieną pranešė žymusis širdžių specialistas Dr. Michael DeBakey iš Houston, Texas. Jis sako, kad AEC (Atominės Energijos Komisija) jau tiria galimybes pagaminti "atominę širdį", kuri su radioaktyvių izotopų pagalba pumpuotų kraują per žmogaus kūną. Dr. DeBakey yra tas, kuris jau dviem žmonėms buvo įdėjęs dirbtines (mechanines širdis). Jis dabar nori išrasti atominę širdį, o tokią tinkamai pagaminus, daktaras, esą galėtų kasmet žmonėms įdėti bent 100,000 "atominų širdžių".

Dar daug kas tebėra vaizduotės srityje, bet jau dvi dirbtinių širdžių rūšys numatomos: 1) Takto regulatorius (Pacemaker), tai toks "laikrodėlis", kuris širdį skatina mušti vienodais tvarkingais "žingsniais".

Tokie takto regulatoriai jau atvejų atvejais yra buvę "įbudavoti" širdžių ligoniams ir grąžinę širdį į vienodą mušimo taktą. Atominei širdžiai numatytas izotopas Plutonium 238. Šis elementas turi 90 metų amžių, tad juo "pakrovus" širdies atominę bateriją, žmogus galėtų puikiai išgyventi savo amžiaus įtampą be pavojaus staiga gauti smūgį. 2) Antras būdas yra planuojamas tai kokia nors izotopų energija varoma dirbtinė širdis. Tokiai dirbtinei širdžiai būtų reikalingas apie 30 watų energijos šaltinis. Šiam tikslui numatyta ištirti plutonium, thulium, ir prometium elementus.

CVIPRASMISKA

—Turiu pasiskųsti dėl tautos sūnelio, ponio Kuzaviene. Tautos Bilius visą laiką mane pamėgdžioja!

—Tagedes vaikas tas Bilius, ponite! Stačiai negaliu suvaldyti! Kiek kartų aš jam kalbėjau, kad nesielgtų kaip koks kvailys!

KAITYK IR KITAM PATARK
SVAITYTI "NAUJIENAS"

— NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, JULY 23, 1966

Iš kairės į dešinę komp. Darius Lapinskas, neatpažintas, Danguolė Bartkuvienė, Eugenijus Bartkus, Dr. J. Bartkus, sol. A. Stempuzienė ir Alg. Budreckas. Nuotrauka iš Jaunimo Kongreso banketo Conrad Hilton viešbučio. Foto A. Gulbinsko